

Ledenbericht

MEI 2023 / 133E JAARGANG NR. 3 / VERSCHIJNT 6 X PER JAAR

Van de voorzitter

In Memoriam: Gijs van Herwaarden (1936 – 2023)

1 maart jongstleden overleed oud-voorzitter en erelid mr. G.W. van Herwaarden. Hij was ruim 86 jaar. Tijdens de voorjaarsvergadering van 15 april jl. hebben wij hem herdacht.

Gijs was een inspirerende en in onze vereniging graag geziene man, die ontzettend veel voor de vereniging heeft gedaan en betekend. Hij was van 1973-1980 lid van het bestuur en van 1982-1988 bestuursvoorzitter. Bij zijn afscheid in 1988 werd Gijs benoemd tot erelid – en terecht. Niet alleen wegens zijn diensttijd van zo'n veertien bestuursjaren – iets wat heden ten dage een zeldzaamheid is – maar vooral voor zijn stimulerende rol binnen de vereniging en het bestuur, met name ook op het gebied van de monumentenbescherming. Die lag hem na aan hart. Na het Monumentenjaar 1975 schreef hij er onder meer een fraai artikel over in het Jaarboek Die Haghe 1976. Dat gold trouwens ook voor ons Haags Gemeentearchief, waaraan hij in het Jaarboek 1984 een artikel wijdde naar aan-

Gijs van Herwaarden (foto Piet Gisspen)

leiding van het 100-jarig bestaan en waarin hij het belang van de duurzame band tussen het archief en onze vereniging onderstreepte. Gijs voerde overigens veelvuldig de pen – in een mooie stijl – om allerlei zaken op het gebied van monumentenzorg onder de aandacht te brengen. Het alles hield natuurlijk ten nauwste verband met zijn functie als ambtenaar bij de ministeries van CRM en WVC, waar hij onder meer de rijkscommissie voor monumenten en archeologie in portefeuille had.

Gijs kon aanstekelijk enthousiasmeren met zijn verhalen en toespraken. Zo bijvoorbeeld in 1980 tijdens de viering van het 90-jarig bestaan van onze vereniging in de Nieuwe Kerk. Als vicevoorzitter hield hij een levendige voordracht onder de titel 'Waarom kwam Die Haghe tot stand en wat is de functie van de vereniging nu'. De vraagstelling heeft nog niets van haar betekenis verloren, het antwoord ook niet.

Bij zijn benoeming tot erelid in 1988 viel Gijs nog een andere eer ten deel. De Die Haghe-prijs, in 1955 begonnen als 'Journalistenprijs', ging in het vervolg 'Mr. G.W. van Herwaarden-Prijs' heten. In de wandelgangen al gauw bekend als de 'GijsPrijs'. Gijs was natuurlijk zeer vereerd maar vond het eigenlijk maar niets: 'Na tien jaar zal men zich afvragen: wie was die man in hemelsnaam? Daarom vind ik het eigenlijk beter dat de naam van de vereniging aan zo'n prijs verbonden blijft, dat is duidelijker.' Deze reactie typeert hem ten voeten uit. In 2006 werd zijn wens vervuld: het werd weer 'gewoon' de Die Haghe Prijs.

AGENDA

18 MEI
Lezing Onderzoek Oud-notarieel archief

12 JUNI
Bezoek Koninklijk Huisarchief

17 JUNI
Excursie 2023

1 JULI
Wandeling koloniaal verleden Den Haag

Gijs rustte na zijn voorzitterschap en benoeming tot erelid bepaald niet op zijn lauweren. Zo gaf hij met verve inhoud aan zijn voorzitterschap van de in 1988 ingestelde eeuwfeestcommissie tot viering van het honderdjarig bestaan van de vereniging in 1990. Onder zijn enthousiaste leiding kwam het tot diverse activiteiten, van jubileumviering(en) tot een tableau vivant van het bestuur anno 1890 in Hotel Des Indes en de onthulling van een gedenkplaat in de gewelven van het Haags Historisch Museum.

Dat het tot de oprichting van dit museum is gekomen is mede aan Gijs te danken geweest en hij bleef er nauw bij betrokken. Toen het museum in 1991 werd losgemaakt van het (toenmalige) Gemeentemuseum vertegenwoordigde hij, samen met Diederick Cannegieter, onze vereniging in de Commissie van Advies en bij de verzelfstandiging van het museum in 1997 werd Gijs voorzitter van de Raad van Toezicht. Gijs was ook voorzitter van de Stichting Geschiedschrijving 's-Gravenhage, die in 2004/2005 de driedelige uitgave 'Den Haag - Geschiedenis van de stad' deed verschijnen. De opzet stond op initiatief van Gijs enige jaren later model voor de oprichting van de Stichting Geschiedschrijving Scheveningen die in 2013/2014 de tweedelige 'Geschiedenis van Scheveningen' uitbracht.

Gijs bleef nog vele jaren een trouw bezoeker van de ledenvergaderingen en had daar ook de nodige inbreng. Hij dacht kritisch mee en participeerde in de beraadslagingen op een wijze zoals het een oud-voorzitter en erelid betaamt: constructief, met respect voor andersluidend standpunt en met waardering voor de inzet van bestuursleden. Die Haghe is Gijs veel dank verschuldigd.

Maar vooral ook zal Gijs in onze herinnering blijven als iemand met wie het bijzonder genoeglijk was te verkeren, aardig en aimabel in de omgang. En altijd betrokken, want bij een ontmoeting tijdens een borrel of elders was altijd zijn steevaste vraag hoe het (met Die Haghe) ging. We zullen hem missen.

Henk Grootveld

Activiteiten

Excursie 2023

De excursie zal dit jaar plaatsvinden op 17 juni. We varen dan van Den Haag naar Delft en brengen een bezoek aan een Museum Paul Tetar van Elven. Aan het eind van de middag varen we via het sluisje in Leidschendam terug naar Den Haag.

Tijdens de vaart naar Delft zal een lunch worden geserveerd.

Start Den Haag	10.45 uur verzamelen bij Bierkade 18B. De boot vertrekt om 11.00 uur
Aankomst Delft:	12.30 uur, Oostpoort t.h.v. Oostsingel 4. Lopen naar museum Paul Tetar van Elven, Koornmarkt 67, 2611 EC Delft
Vertrek Delft:	15.00 uur, Oostpoort
Aankomst Den Haag	17.00 uur, Bierkade
Max:	34 personen
Kosten:	€ 50,-
Introducés:	welkom
Aanmelden:	voor 10 juni via www.haagsegeschiedenis.nl/activiteiten

Bezoek Koninklijk Huisarchief

Op 12 juni kan een bezoek worden gebracht aan het Koninklijk Huisarchief. Een van de conservatoren zal een rondleiding verzorgen waarbij het familiemuseum, een miniaturenkamer, een kamer met huldeblijken en de bibliotheek zullen worden bezocht.

Er is plaats voor maximaal 22 personen.

Inschrijven voor deze activiteit kan tot uiterlijk 5 juni 12.00 uur. Hierbij moet de naam van de bezoeker worden opgenomen zoals deze in het paspoort of ID is opgenomen. Afwijking daarvan kan tot uitsluiting leiden. Om toegang te krijgen dient u het paspoort of ID mee te nemen en desgevraagd te tonen.

Koninklijk huisarchief

Datum:	12 juni 2023
Tijd:	13.45 uur verzamelen bij de poort van de Koninklijke Stallen, Hoge Wal 17, 2514 HA Den Haag. Er is geen parkeermogelijkheid.
Max:	22 personen
Duur:	ca. 2 uur
Kosten:	€ 5,-
Introducés:	Deze activiteit is niet toegankelijk voor introducés
Aanmelden:	www.haagsegeschiedenis.nl/activiteiten . Uiterlijk 5 juni 12.00 uur.

Lezing onderzoek Oud-notarieel archief

Op 18 mei zal Michel Ball een lezing houden over zijn onderzoekingen in het oud-notarieel archief van Stadsarchief in Rotterdam. Hij belicht de periode 1585 – 1650.

Michel Ball publiceerde drie bloemlezingen over deze periode. Met veel voorbeelden laat hij zien hoe de publicaties tot stand zijn gekomen.

Hij gaat onder meer in op gegevens van personen die deel uitmaakten van de bemanning van het oorlogschip 'Cleyne Hollandia'. Het wrak werd onlangs door sportduikers gevonden voor de kust van het Engelse eiland Wight. Allerlei facetten rond de vermoedelijke bouwplaats van het schip worden door hem nader uitgediept en toegelicht.

datum:	18 mei
Tijd:	15.00 uur met inloop om 14.45 uur
Duur:	1 uur
locatie:	Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 7
kosten:	€ 5,- voor leden, € 7,50 voor introducés
Introducés	welkom
Aanmelden:	www.haagsegeschiedenis.nl/activiteiten

Wandeling koloniaal verleden Den Haag

In 2023 wordt in ons land het Nederlandse slavernijverleden en de Hindoestaanse immigratie herdacht. In dit herdenkingsjaar wordt in heel Nederland stil gestaan bij het koloniale verleden. Zo ook in het Haags Historisch Museum, waar vanaf 25 maart 2023 een tentoonstelling over dit verleden gepresenteerd wordt. Het Haagse Historisch Museum nodigt leden van Die Haghe uit voor de wandeling 'Den Haag en slavernij'. Den Haag speelde al

vanaf de 17de eeuw een centrale rol in de totstandkoming, de handhaving en de afschaffing van de slavernij. In het Haagse straatbeeld zijn sporen van deze geschiedenis nog altijd zichtbaar. Verschillende locaties herinneren ons tot op heden aan het slavernijverleden en maken onderdeel uit van deze stadswandeling.

De wandeling vindt plaats op zaterdag 1 juli, de dag dat op veel plaatsen in Nederland Ketikoti wordt gevierd. Ketikoti betekent 'verbroken ketenen', verwijzend naar de boeien waarmee de tot slaafgemaakten vastgezet werden. Jaarlijks wordt op 1 juli de afschaffing van de slavernij in 1863 in Suriname en de voormalige Antillen herdacht en de vrijheid gevierd.

Datum:	1 juli
Tijd:	14.00-15.00 uur met inloop vanaf 13.45 uur
Locatie:	Haags Historisch Museum, Korte Vijverberg 7
Kosten:	gratis
Max:	20 deelnemers
Introducés:	welkom
Aanmelden:	www.haagsegeschiedenis.nl/activiteiten

Publicaties

Hendrik Jacob Dammerman Jr., Waarheid, eenvoud en kracht, Ed. Yann Martinou, Den Haag 2022, (ORYZHOM Uitgeverij), ISBN 9789083210605, € 75,00.

Dit boek over Dammerman is een bijzonder boek. Het is niet de beschrijving van een architect en zijn architectuurstijl, maar het is vooral een beschrijving van het onderzoek en de welhaast encyclopedische weergave van alle ontwerpen van Dammerman. Dammerman, die leefde van 1873-1922, is niet een bij iedereen bekende Haagse architect. Maar wie door het boek bladert of in bepaalde wijken van Den Haag fietst, zal vaak verrast opkijken van het grote aantal huizen dat hij heeft gebouwd. Ze maken deel uit van het

straatbeeld in het Statenkwartier en Belgisch Park en vallen door hun veelheid niet meer op. Wie eenmaal op de details gewezen is, ziet de overeenkomsten en herkent toch bepaalde 'Dammerman stijlen'. Het boek begint met een goed voorbeeld: de aquarel van het 'Ester Surrey' huis in de Helmstraat. Dammerman ontwierp in 1903 deze villa op het toen nieuw ontwikkelde terrein Duinlust. De detailleringen, de serres en andere uitbouwen maken van deze villa van vijf verdiepingen een bijzonder werk. Tegelijkertijd heeft het alle kenmerkende aspecten van de overgangsarchitectuur: zo wordt de bouwstijl genoemd tussen 1880 en 1910 die als overgang wordt gezien tussen de neo-stijlen, zoals neo-gothiek en neo-renaissance, en modernere stijlen zoals Jugendstil en Art Nouveau.

Rijk versierde gevels, met baksteen in verschillende kleuren, pseudo-vakwerk (denk ook aan de Chalet-stijl), rondbogen en hoefijzerbogen en sierspanen in topgevels: dat zijn de kenmerken van veel gebouwen uit deze bouwperiode.

Dammerman was afkomstig uit Arnhem, waar hij op de ambachtsschool was opgeleid en vanaf zijn zestiende in de praktijk het vak leerde. In Arnhem en Nijmegen werkte hij bij diverse ondernemers (aannemers/architecten) aan allerlei projecten tot hij in 1899 in Amsterdam mee kon werken aan de Nieuwe Amsterdamse Beurs van H.P. Berlage. In 1900 vestigde hij zich in Den Haag als architect, waar hij voor de projectontwikkelaar John Bignell aan de slag mocht in het Statenkwartier. Hij bouwde onder andere villa's op de Stadhouderslaan en de Scheveningseweg, herenhuizen aan de Frankenslag en rond het Prins Mauritsplein. Eenzelfde soort herenhuizen bouwde hij aan de Laan van Meerdervoort en later ook nog in het Benoordenhout. Wie als lezer nauwkeurig de ontwerpen en plattegronden bestudeert, ziet dat hij vaak uitgaat van eenzelfde plattegrond, al of niet gespiegeld, eenzelfde gevelindeling die zich met variaties van erkers en uitbouwen herhaalt en zo een fraai straatensemble vormt. Naast deze villa's en herenhuizen bouwde hij ook een aantal bijzondere projecten. Een daarvan is de villa die hij in 1907 bouwde voor Pim Mulier, de pionier van de Nederlandse sport (Johan van Oldebarneveltlaan). Het is een voorbeeld van de 'Um 1800' stijl, de neo-conservatieve bouwstijl, verwijzend naar de 18de eeuw. Het is de historiserende stijl die bekend is geworden naar aanleiding van de publicatie van de Berlijnse architect Paul Mebes: Um 1800, Architektur und Handwerk im letzten Jahrhundert ihrer traditionellen Entwicklung. Dat er bij Dammerman toch ook sprake is van een ontwikkeling is te zien in het ontwerp in 1918 voor een vergelijkbare villa, Villa Zonnehoek (Ypersestraat) die in een veel soberder stijl is uitgewerkt.

Een ander project is de bebouwing van het Sportterrein Houtrust uit 1910, toen 10 ha groot. Dammerman mocht alle bouwwerken ontwerpen van hoofdingang en portierswoning, winkels, café en tribunes. Na vele verbouwingen en veranderingen bestaat nu alleen nog het oorspronkelijke café, dat in gebruik is als clubhuis van de tennisvereniging Never Out Houtrust.

Dammerman was ook betrokken bij de restauratie en verbouwing van huize Zorgvliet, dat nu bekend is als het Catshuis. Adriaan Goekoop, bouwondernemer, had de gronden van Park Zorgvliet verworven na het overlijden van Sophie, de dochter van koning Willem II. Hij wilde er gaan wonen met zijn tweede vrouw de kunsthistorica Johanna de Jongh en schakelde Dammerman in om het Catshuis uit te bouwen en ondermeer de gevel te versieren met de wapens van de plaatsen die van betekenis waren voor de familie. Na het overlijden van Goekoop kreeg Dammerman de opdracht van de weduwe om de villa te restaureren in de stijl van de zeventiende eeuw, toen Pieter Post het buiten bouwde voor de dichter Jacob Cats. Met deze verbouwing kreeg het Catshuis de vorm die het nog steeds heeft. Tot 1961 bleef de villa in bezit van de familie Goekoop: sinds 1963 is het

de ambtswo-
ning van de
minister-pre-
sident en het
ontvangstcen-
trum van de
regering.
Samen met de
Haagse archi-
tect Mutters
werkte hij aan
de nieuwbouw
van het Grand

Hotel Central in de Lange Poten, bekend als de ingang van Nieuw-
spoor voordat het met de Tweede Kamer moest verhuizen. Met zijn
koepels in 'Moorse stijl' en gevel in wit-turquoise is het nog steeds
een opvallend onderdeel van de gebouwen rond het Binnenhof. Een
tegeltableau waarop het hotel nog in volle luister is te zien, hangt nu
in Hotel Mercure aan het Spui.

De architect Mutters heeft hij waarschijnlijk leren kennen toen hij in
1901 samen met hem de feestversiering in de Prinsestraat ter gele-
genheid van het huwelijk van Koningin Wilhelmina met Prins Hendrik
mocht ontwerpen. Want ook deze kleine opdracht staat vermeld in
dit boek, evenals de ontwerpen voor een winkelpui, tochtportaal,
vogelhuis met voliëre, bergplaats, een schoorsteenmantel en een
prieel op het dak van een café. Alle ontwerpen die de auteur heeft
opgediept staan beschreven.

De villa's en herenhuizen bouwde Dammerman vooral voor particulie-
re opdrachtgevers. Hij heeft wel geprobeerd ook arbeiderswoningen
te bouwen, maar in Den Haag lukte het hem niet. Met de gemeente
steggelde hij over de straatbreedte in een bepaald project, maar zelfs
toen hij die aanpaste kreeg hij niet de vergunning om in Laak te bou-
wen. Ook al won hij met het ontwerp voor een arbeiderswoning een
tweede prijs, het werd hem in Den Haag niet gegund om dit ook te
bouwen. In 1910 richtte hij zich zelfs, tevergeefs, tot de Tweede Kamer
met een verzoekschrift om de belemmeringen weg te nemen die hij
ervoer bij de particuliere ontwikkeling van werkmanswoningen. Steun
van de gemeente was er alleen bij kleine particuliere opdrachten (hof-
jeswoningen), maar niet bij grote projecten. Dammerman slaagde er
wel in om in Den Helder zevenentwintig woningen te bouwen voor de
huisvesting van het lagere marinepersoneel.

Vanaf 1917 was Dammerman betrokken bij de ontwikkeling van een
nieuwe fabriek en kantoorgebouw voor Rademakers' Koninklijke Ca-

cao- en Chocolate Fabrieken, aan de Slachthuisgade (nu Neherkade).
Het was een groot project, dat in fases zou worden uitgevoerd. Dam-
merman overleed in 1922 toen het project net gestart was met het
aanleggen van de fundering. Rademakers' bleef in het gebouw tot
1938, daarna werd het door andere ondernemingen gebruikt, onder
andere werden er na de oorlog solexen geproduceerd. In 1980 werd
het afgebroken en nu staat er een groep woonblokken.

Dammerman heeft in Den Haag veel gebouwd, dat blijkt wel uit de
enorme verzameling ontwerpen die in dit boek beschreven worden.
De vele Hagenaars die in huizen van Dammerman wonen zullen met
belangstelling de ontwerpen en beschrijvingen lezen. Zij zullen mo-
gelijk ook verleid worden om antwoorden te vinden op de vragen die
de onderzoeker nog heeft en die hij uitgebreid heeft vermeld in een
apart hoofdstuk. Misschien dat er dan nog een vervolg komt op deze
uitgave, waarin meer aandacht is voor de ontwikkeling in het werk
van Dammerman en hij ook in architectuurhistorisch perspectief
wordt geplaatst. Dan zou ook de invloed van Berlage nader kunnen
worden uitgelegd, want nu blijft de ondertitel Waarheid, eenvoud en
kracht nog een geheim.

Irene van Geest

50 jarig bestaan Vrienden van Den Haag

Ons bereikte het bericht van het 10e lustrum van de Vrienden van Den
Haag. Wij feliciteren hen daar van harte mee! Dikwijls zijn Die Haghe
en Vrienden van Den Haag gezamenlijk opgetrokken op diverse pun-
ten.

De vereniging opent haar 10e lustrum met een tentoonstelling in de
Haagse galerie Kunstzaal van Heijningen die een aantal beeldend
kunstenaars gevraagd heeft hun vriendschap voor Den Haag te ton-
nen in een tentoonstelling "Haagse Stadsgezichten" met o.a. Haagse
kunstenaars als Frans de Leef, Loek Bos, Ton van Steenberg, Hans
Versfelt, Alex Verduijn de Boer, Gineke Zikken en John Sillevs. Dit zal
zijn aan het Noordeinde 152 van 30 april t/m 28 mei 2023.

Nieuwe leden

De heer M.J. Zondag en mevrouw A.M. Zondag-Rulof;
de heer A. van Moorselaar; de heer G. van Boxtel;
de heer B. Hazeborg; de heer M.J. de Haas; mevrouw M.M.C. Driessen;
de heer J.M.H. Last; de heer J. Maessen

Het bestuur van Die Haghe
is als volgt samengesteld:

Voorzitter

dhr. H.C. Grootveld

Secretaris

dhr. A.Th.A. Roodnat

Penningmeester

dhr. W.K.H. Berghuis

Leden

mw. R Bilkes

dhr. T. Brill

mw. L.M. Plezier

Secretariaat

Calliopestraat 24

2511 GH Den Haag

e-mail:

secretaris@haagsegiedenis.nl

Financiën

Rekening NL49 INGB 0000.0717.91 t.n.v.

Geschiedkundige Ver Die Haghe

Info ledenadministratie en

opgave nieuwe leden

dhr. E.B. de Vries

Hoefbladlaan 68

2555 EH Den Haag

administratie@haagsegiedenis.nl

Redactieadres Ledenbericht

Cornelis de Wittlaan 168

2582 CM Den Haag

e-mail: j.monnerau@kpnmail.nl

Redacteur Ledenbericht

dhr. J. Monnerau

Website Die Haghe:

www.haagsegiedenis.nl

Jaarboek Die Haghe

Voor aanwijzingen auteurs en inzenden

van kopij:

secretaris@haagsegiedenis.nl

Contributie/Opzegging

Bij opzegging van het lidmaatschap

in de loop van het verenigingsjaar

blijft de contributie voor dat jaar

verschuldigd. Zie Statuten op website

Die Haghe